

OGROŽENOST IN PREŽIVETJE OB NAŠEM VSTOPANJU V SVET

Povzetek. *Autor v prispevku kritično obravnava globalizacijo in jo predstavi kot veečdimenzionalen protisloven proces. Sprašuje se, ali razvoj novih tehnologij sproža procese večje demokratizacije družbe? Zatem obravnava ravni internet-ske povezanosti družbe in podaja model povezanosti na globalni, republiški, lokalni in osebni ravni. Autor meni, da slovenski narod v prihodnosti ne bodo ogrožali le globalisti, marveč tudi etnocentriem dominantnih narodov. Pot v prihodnost pa mora vsebovati tudi socialno prihodnost. Družba bo morala razreševati družbene konflikte, ki nastajajo med različnimi generacijami, med različnimi socialnimi sloji, med bogatimi in revnimi. Autor vprašuje, ali danes prevladujoča zavest in delovanje, ali vrednote v Sloveniji ne zaostajajo za potrebami časa? Kako v globaliziranem svetu in kljub monopolnim tokovom v Evropski skupnosti ohraniti identiteto slovenskega naroda?*

Ključni pojmi: *Globalizacija, globalno komuniciranje, frekvenca, internetska povezanost, elektronska galaksija, etničnost, ogroženost, stabilnost, konflikti*

Prehod v novo tisočletje je v znamenju tektonskih družbenih premikov, političnih prelomov in tranzicij. V času družbenih pretresov spoznavamo, da je znanstveno-tehnološka revolucija v zadnjih desetletjih povzročila revolucionarne spremembe pri obvladovanju prirode in družbe, da sodobna znanost in tehnologija rasteta eksponentno in sta preskočili spoznanja in znanja celih generacij. Glavni razvojni dejavnik vse bolj postaja znanje in vse manj količina porabljenega dela. Vse družbe spoznavajo, da brez pospešene aktivnosti znanstvenega, izobrazbenega, informacijskega in tehnološkega kompleksa ni razvoja, ni izhoda iz ekonomskih in socialnih kriz človeštva.

Nova informacijska in komunikacijska tehnologija omogoča nastajanje svetovne družbe, globalno komuniciranje, globalne trge, pa tudi globalizacijo kapitala in novo svetovno delitev dela. Globalizacija pomeni povečevanje medsebojne odvisnosti v svetovnem merilu, pa tudi dominacijo velikih in močnih ter kulturno homogenizacijo.

Sodoben pojav globalizacije filozofi, zgodovinarji, sociologi in drugi teoretiki opredelijo različno. Ključni trenutek 20. stoletja, ki je zaznamoval konec moderne

* Dr. France Vreg, zaslužni profesor Univerze v Ljubljani.

dobe, sta bili bombi v Hirošimi in Nagasakiju. Mislec, ki je na izviren način povezal atomski bombi z globalnimi spremembami, je bil Arnold Toynbee. V knjigi Študije zgodovine je predstavil koncept postmoderne in ga povezal z atomsko dobo. Predpostavlja, da gre za specifičen pojav moderne dobe in da bomo svet oblikovali v skladu z racionalnimi principi. Po tej logiki naj bi bilo pod nadzorom tudi jedrsko orožje. To je nova doba, atomska doba, ki je le nadaljevanje dolgo začrtane smeri: *združenja sveta, ki mu pravimo globalizacija*

Globalizacija: večdimenzionalen in protisloven proces

Teoretiki so si edini, da je globalizacija večdimenzionalen in hkrati protisloven pojav. Proces transnacionalizacije se na globalni ravni hitro širi. Finančni trgi so že postali globalni. Toda, to ni isto kot vsestranska ekonomska globalizacija. Trgi blaga in storitev, še zlasti trgi dela, so še vedno daleč od tega, da bi bili globalni, pač pa so selektivno transnacionalni (Meyer, 1999: 67).¹

Ko govorimo o globalizaciji in njenih pozitivnih posledicah, se moramo vprašati, kakšne negativne ekonomske, politične in kulturne posledice bo imela za svet, zlasti za manj razvite države in manjše narode.

Za vse ljudi na svetu bodo posledice globalizacije usodne: vodilni menedžerji informacijskih družb v ZDA ugotavljajo, da bo v novem stoletju za ohranjanje zagona svetovnega gospodarstva zadostovalo 20 odstotkov za delo sposobnega prebivalstva. "petina vseh, ki bi iskali zaposlitev, naj bi bila dovolj za proizvodnjo vseh izdelkov in visoko vrednotenih storitev, ki si jih svetovna družba lahko provošči. Teh 20 odstotkov bo s tem aktivno sodelovalo v življenju, pridobivanju in trošenju - vseeno v kateri državi" (Martin in Schuman, 1997: 11).

Neslutene armade brezposlenih (spodnjih 80 odstotkov delovnih ljudi) si bo moralo iskati drugih oblik preživetja. To so pasti nove civilizacije. Vznika enopetinska družba, v kateri bodo izključeni morali biti umirjeni z multimedijsko in televizijsko zabavo (tittytainment).²

V času globalizacije skušajo mogočni komercialni mediji valove *komunikacijskih frekvec* v etru spraviti pod svojo oblast. To so medijski giganti Vivendi, AOL, Time Warner, Sony, Telefonica, At&T, Disney, Fininvest, News Corporation in Deutsche Telekom. Ves eter tega planeta bi postal njihova last in bi ga ti kot zasebniki prodajali naprej. Ta medijska podjetja so sprožila radikalen načrt, da bi ameriška vlada in kasneje vlade drugih držav vladam tega sveta iztrgale pravico razpolaganja s tem delom elektromagnetnega spektra in visoke frekvence našeg planeta naredile za zasebno last medijskih velikanov. Tako bi države izgubile enega zadnjih

¹ *Nikjer ne obstaja en sam svetovni tržni prostor; na katerem bi teknovalе vse ekonomske enote med seboj. Veliki deli nacionalnih ekonomij, različno od države do države, niso vključeni v transnacionalne trge in veliki deli transnacionaliziranih trgov so bolj regionalizirani kot pa globalizirani. V Evropski uniji npr. poteka več kot 80% transnacionalne trgovine članic med njimi samimi (Meyer, 1999: 67).*

² *Sestavljenka iz entertainment, zabava in tits, ameriška žargonska beseda za ženske prsi, ki pa v tem pomenu ne predstavlja seksa, temveč mleko, ki teče iz prsi doječe matere, se pravi, medijev, ki z zabavo omamljajo frustrirano prebivalstvo sveta.*

ostankov svoje moči - možnost znotraj ozemlja svoje države regulirati dostop do elektromagnetnega širjenja informacij.

Posledice bi bile usodne.

Prvič. Miljarde ljudi ne bi imele več elementarne pravice do brezžičnega komuniciranja. To pravico bi imeli le maloštevilni medijski giganti. Dostop do 'cyberspacea' bi bil monopol teh gigantov.

Drugič. Izražanje socialnih, političnih in kulturnih mnenj bi bilo v rokah teh globalnih medijskih podjetij, ki bi lahko filtrirale informacije, ki se ne bi ujemale z mnenji lastnikov. Tako bi le nekaj globalnih medijskih podjetij oblikovalo kulturo in civilizacijo, pa tudi gospodarske in finančne tokove informacijskega obdobja.

Procesi globalizacije so okrepili nastanek in *dominacijo globalnega kapitala in globalnih političnih in ekonomskih elit*. Na konstituiranje informacijskega področja in konstrukcijo globalnega medijskega diskurza vplivajo lastniki medijev, ki so običajno tudi solastniki različnih industrijskih, naftnih ali transportnih korporacij in zasledujejo svoje kapitalne interese

Veča se tudi prepada med razvitimi deželami in nerazvitimi, med informacijsko bogatimi in informacijsko revnimi. Z novo informacijsko tehnologijo so pokriti samo segmenti zemeljske oble. V posameznih deželah se povečuje 'informacijski prepada' med bogatimi in revnimi, med tistimi, ki znajo in imajo možnost uporabljati informacijsko tehnologijo, ter tistimi, ki tega ne znajo oziroma te možnosti nimajo.

Habermas je nedavno podal kritiko globalizacije v Evropi: politizacija Evrope pomeni, da ne priznamo neoliberalni model ekonomske grabežljivosti brez korektivne zaščite malih narodov. Nujna je neka nova socialdemokratska politika, a ne bučno proglašena britanska verzija 'tretje poti' brez instrumentov zaščite pred monopolizmom neoliberalizma. To zahteva družbeno solidarnost širših razmerij: novo vrsto stare delavske solidarnosti, ustvarjanje učinkovitih skupin civilne družbe.

Ključno je tudi vprašanje, ali razvoj novih tehnologij sproža družbene in politične spremembe k večji demokratizaciji družbe, ali tehnološki potenciali varujejo ključne demokratične vrednote in spodbujajo k širitvi le-teh, ali pa destimulirajo politično participacijo, ne odstranjujejo ovir med državljanom in vladajočo elito in ne vodijo h konsenzu.

V zgodnjih empiričnih projektih so se pojavili pojmi "teledemokracija", sistemi tele-volitev, teleglasovanj, ki so izpostavili participacijske potenciale informacijskih in komunikacijskih tehnologij, razmah praktičnih poskusov s teledemokracijo ter uvedbo novih oblik bolj direktne demokracije.³

Študije zajemajo različne oblike komuniciranja s političnimi predstavniki in drugimi institucijami s pomočjo računalniške pošte, razpravljanje v različnih računalniško posredovanih forumih, tehnike množičnega glasovanja, elektronsko mestno hišo in javna računalniška omrežja v lokalnih skupnostih. Vse to bi lahko vodilo tudi do 'restavriranja' civilne družbe.

Med pozitivnimi pričakovanji zagotovo največ obeta ideja, da bo računalniško posredovano komuniciranje omogočilo *bolj enakopravno in demokratično komu-*

---

³ Med možnimi vizijami je tudi koncept digitalne demokracije, ki se nanaša na širok niz tehnoloških aplikacij, vključujoč televizijske 'ljudske parlamente', elektronski dostop do razpravljaljskih forumov in javnih informacijskih kioskov (Hague in Loader 1999, 3).

niciranje. Novo komunikacijsko tehnologijo so poskusno že vstavili v mnenjske in odločevalske procese političnih skupnosti (PEN v Santa Moniki, Amsterdamu, Bologni, v Grčiji). Vendar je poskus PEN kmalu postal vedno manj diskusijski forum, v Bologni pa je služil predvsem za promocijo lokalne oblasti (in stranke) in je v tem smislu deloval kot državni propagandni organ.

Obeti elektronske javnosti oziroma elektronske javne sfere so obeti obnove nekoliko zakrnele javnosti. Potenciali komunikacijskih tehnologij obljublajo pestrejšje komunikacijske procese in manj izključujoče oblike participacije (medosebno komuniciranje). Vzpostavlja se dialoško komuniciranje. Združuje se besedilna, zvočna in slikovna raven sporočanja.

Britanska projekta NEXUS in UK Citizens Online Democracy (UK-COD), ki ju je spodbudil britanski premier Tony Blair, skušata uvesti civilno izobraževanje in participatorno demokracijo na lokalni in nacionalni ravni. Državljeni lahko aktivno sodelujejo pri razpravah o javnih problemih, lahko so kritični, žaljivi in agresivni, drugi lahko reagirajo na to ali pa ignorirajo. To ljudi spodbudi k razmišljanju, kaj delajo in kaj so. Ko sodelujejo v razpravah o različnih političnih problemih, imajo državljani tudi možnost vplivanja na procese političnega odločanja. Morajo pa izkazati lastno odgovornost za dane predloge, da bodo vplivali na procese odločanja.

Slovenska raziskava o uporabnikih interneta (RIS 2001, N 126), o politični participaciji s pomočjo elektronske pošte ali razpravljavskimi forumi je pokazala, da respondenti internet rabijo predvsem za to, da prebirajo strani o političnih institucijah, manj pa vzpostavljajo stike s politiki z elektronsko pošto ali participirajo pri elektronskih političnih razpravah.

Rezultati raziskave so pokazali, da se *vendarle zmanjšuje razdalja med vlada-jočo elito in državljani, med državo in civilno družbo*.

Globalizacija telekomunikacijske povezanosti

Sodobna informacijska tehnologija omogoča tudi komunikacijsko in informacijsko dostopnost v širših prostorskih okvirih, *na regionalni in lokalni ravni*.

Zdravko Mlinar ugotavlja, da globalizacija telekomunikacijske povezanosti na podlagi nove informacijsko-komunikacijske tehnologije pogojuje redistribucijo družbene moči znotraj nacionalnih držav.

Tehnološke in ekonomske spremembe, pa tudi pravnopolitične, odpirajo možnosti, da se tudi manjše teritorialne enote ter druge (pod)skupine in posamezniki pojavljajo v vlogi akterjev v 'transnacionalnem' povezovanju. Regije in občine se na podlagi sodobne informacijske tehnologije lažje organizirajo kot samoorganizirane politične, državoupravne, informacijske in kulturne enote (Mlinar, 2000: 113).

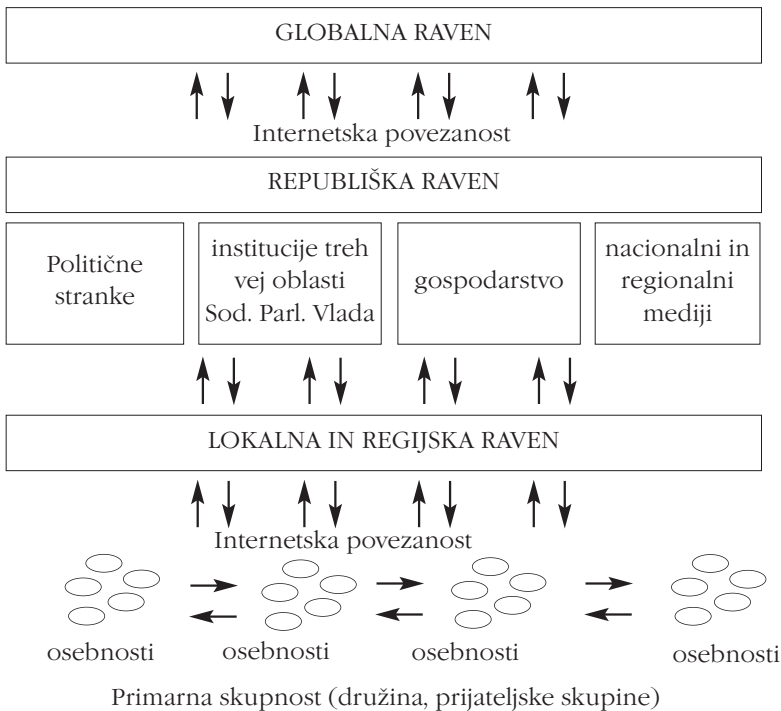
Globalno komuniciranje in druge oblike komunikacij ter vdiranje globalnih problemov v dnevno življenje državljanov spodbuja rast občinske udeležbe v mednarodnem sodelovanju. V zadnjih dveh desetletjih je več kot 3000 lokalnih oblasti v industrializiranih deželah vzpostavilo medsebojno povezanost, pa tudi vezi z lokalnimi skupnostmi v Afriki, Aziji in Latinski Ameriki. Ta trend pomeni *struktur-*

no preobrazbo teritorialne organizacije družbe. Tu lahko prepoznavamo zametke usmeritve h 'globalni civilni družbi' (Mlinar, 2000: 114).

Nekatere evropske države (Italija, Francija) bolj teže k integraciji brez notranje diferenciacije in avtonomizacije ožjih delov, npr. regij, pokrajin. Druge pa teže k uveljavljanju teritorialne raznovrstnosti in regijske avtonomnosti. Evropska unija pa že uveljavlja posebnosti posameznih enot in regij ter organizacijo evropskih regij.

Imamo razne ravni komunikacijske internetske povezanosti: globalno, republiško, lokalno in osebnostno.

(VREG, TABELA 1)

224

Vreg, tabela 1: Informacijska dostopnost in internetsko komuniciranje na osebnostni, lokalni, regionalni in globalni ravni.

Globalna telekomunikacijska povezanost vodi k ljudem, k človeku kot osebnosti, k primarni skupnosti, k družini. V človekovem življenju se nam razkrivajo biološke osnove človekove biti, afektivno-kognitivni motivi komuniciranja in delovanja, nagoni preživetja, dominacije in agresivnosti ter druge lastnosti.

Vse bistveno za življenje človeka se dogaja prav na tej ravni. S te perspektive opazuje državljani dogajanja v visoki politiki, v gospodarstvu, v sferi korporacij in multinacionalk. Zaskrbljeno sprejema odločitve o svoji usodi, ki jih sprejemajo na

ravni lokalne, regionalne, državne in globalne skupnosti. Kot nemočen državljan bije boj za preživetje sebe in družine ter za svoje mesto v družbi.

Leta 2010 bodo vsi mediji postali eno: v enem samem malem elektronskem aparatu bomo imeli radio, televizijo, časopise, poštni nabiralnik za pisma in morda še kaj drugega. Uveljavljeno bo izobraževanje in delo na daljavo.

Danes lahko človek iz svoje delovne sobe vodi globalni dialog z vsem svetom; njegova soba je postala globalna soba in on 'globalni človek'. S pomočjo informacijske tehnologije človek vstopa v univerzum znanja in v njem biva.

Če so prejšnja sredstva omogočala predvsem enosmerno komuniciranje, novo elektronsko tehnično sredstvo omogoča dvosmerno komuniciranje, parasocialno medosebno komuniciranje, dialog z uporabniki interneta širom sveta.

Nastalo je *obdobje elektronske galaksije*.

Klasično sredstvo dialoga, poštno pismo se z elektronsko pošto spreminja v elektronsko pismo. Klasično pismenost nam internet vrača z elektronsko pismenostjo. Slike, objavljene v 'klasičnih' sredstvih (časopisi, knjige, televizija), se nam pojavljajo na elektronskih zaslonih (podobe, ikone, slikovni dogodki z vsega sveta, muzejske znamenitosti, umetniške slike in kipi, dokumentacije in arhivi, znanstvena odkritja, grafi itd.). Internet je omogočil nastanek čudovite *globalne knjižnice* sodobnega človeka s tisočeriimi univerzitetnimi in drugimi knjižnicami in gigantskimi računalniški spomini proizvodov človekovega duha.

Nove informacijske tehnologije (internet, elektronska pošta ter druge) bodo omogočale nove oblike participacije državljanov. Ustvarile bodo sodobne komunikacijske poti med vlado, državno upravo, političnimi strankami, poslanci, lokalnimi skupnostmi in volilci. Omogočile bodo, da bo parlament vzpostavil poti, ki nudijo javni vpogled in nadzor nad njegovim delovanjem ter vse bolj aktivno vključevanje volilcev v njegovo zakonodajno delovanje.

Nove tehnologije spreminjajo tudi notranjo dinamiko parlamentarnega dogajanja. Poslanec, vsakodnevno povezan z vsemi drugimi poslanci in svetovnimi spletnimi stranmi, vnaša novo dinamiko v delovanje poslanske skupine in med njimi. Pričakovati je več nadstrankarskega povezovanja ter manj ostre ločnice med vladnimi in opozicijskimi poslanci, manj ostrih spopadov in diskvalifikacij ter več sodelovanja.

Informacijska in komunikacijska tehnologija ustvarja globalni izobrazbeni prostor. Skupni evropski prostor visokega izobraževanja in informacijsko omrežje sta ključ povezovanja in konvergence.

Znanje in ustvarjalnost sta najpomembnejši strateški surovini. Brez njih ni razvojne prednosti Slovenije v svetu. Vodilni slovenski politiki in vlada danes ugotavljajo, da so znanje, kultura in izobraževanje najvažnejše vrednote in orodja uveljavljanja v globalni svetovni skupnosti. Za cilj si postavljajo splošno računalniško pismenost in dostopnost do interneta. Do leta 2004 naj bi v šolah usposobili najmanj 30.000 računalniških mest, preko katerih bo mogoč visoko zmogljiv in stalen dostop do medmrežij. Omogočili naj bi elektronsko poslovanje državljanov z državo in z javnimi ustanovami, kar pomeni, da bomo v državni upravi morali usposobiti na stotine uradnikov za ta strokovna merila.

Globalizacijo obvladuje in usmerja človek, ki lahko krepi pozitivne trende: z državnopravnimi intervencijami lahko kroti kapitalsko izvenparlamentarno oblast,

razvija teritorialno raznovrstnost, lokalno in regijsko avtonomnost, samoregulacijo znanstvenih, visokošolskih, zdravstvenih, kulturnih, medijskih in drugih institucij, avtohtonost in samobitnost človeka.

Toda kakšne bodo možnosti ohranjanja nacionalne samobitnosti in identitete?

Značilnost sodobnih kohezijskih procesov v družbah je vznikanje identifikacijske zavesti, oživljanje etničnosti in zavesti o sebi kot narodu. Empirične raziskave in politična stvarnost v Evropi kažejo, da etničnost v evropskih državah sodi k osrednjemu strukturalno-funkcionalnemu in sociopolitičnemu dejavniku.

V evropskih državah je vse več etnično motiviranih socialnopolitičnih in ekonomskih procesov. Etničnost je izrabljana za legitimacijske procese v notranjepolitičnih kohezijskih procesih političnih strank. S pridom jo izkoriščajo nacionalne in nacionalistične stranke in strančice, ki znajo rafinirano manipulirati s čustvi narodne pripadnosti. Politične stranke z etničnostjo povečujejo svoje možnosti za uresničenje političnih ciljev.

Evropa kot tradicionalen prostor sožitja različnih kultur danes vzpostavlja geografske, ekonomske, politične, kulturne in informacijske integracijske vezi. Toda to so protislovni procesi. Ohranja se etničnost in dominantnost velikih narodov.

Kulturna diverzifikacija in etnična identifikacija nam kažeta, da v prihodnosti ni mogoče pričakovati umirjanja etničnih napetosti.

Mali slovenski narod bodo globalizacija, turbokapitalizem, politični, gospodarski in nacionalistični interesi sosedskih dominantnih sosedov vedno znova ogrožali.

Zunanja in notranja ogroženost

Na procese globalizacije v Evropi, na evroatlantske in evropske povezave je treba gledati vsaj s treh vidikov:

1. vidik nacionalnega interesa in nacionalne ogroženosti,
2. vidik politične razklanosti Evrope v desne in leve stranke in
3. vidik vojaških sistemov in vojaške ogroženosti.

Prvič. Zgodovinsko smo bili vedno nacionalno ogroženi. Med drugo svetovno vojno je nacistični okupator hotel izničiti slovenski narod in ostanke preseliti v Ukrajino. Italijanski fašisti so nas deklarirali kot slovanski gnoj. Avstrijski veleposlanik nam je agresivno očital, da smo obremenjeni z zgodovino in se slabo razumemo s sosedi. Toda spomnimo se: Slovenija ni napadla Avstrije, ni imela kocentracijskih taborišč, ni bila prva Hitlerjeva zaveznica. Tudi italijanski okupatorji niso nikdar odgovarjali za zločine, ki so jih zagrešili na Primorskem in Ljubljanski pokrajini. Kako si upa avstrijski veleposlanik, ko pride v Slovenijo, Sloveniji karkoli očitati?

Sosednji Italija in Avstrija nas danes obravnavata kot neenakopravnega partnerja in vsiljujeta svoje nacionalne in državne interese. Italija podpira ezulske zahteve, skuša vrniti vpliv v Istri, zatira slovensko manjšino v Trstu, dovoljuje da vznika fašistični duh, dovoljuje uničevanje slovenskih spomenikov (Kosovel).

Avstrija vztraja na priznanju staroavstrijske manjšine, zahteva vrnitev premoženja Avstrijcem, vrši gospodarsko penetracijo, izvaja politične pritiske: zaprtje

nuklearke Krško, uknitev avnojskih sklepov, ogroža pravice Slovincem na Koroškem (dvojezični napisi).

Sosednji državi se arogantno obnašata do naše manjšine in jo skušata asimilirati. V obeh državah so ogroženi Slovenci, ki so del slovenskega naroda. Torej je ogrožen ves slovenski narod.

Obe sosednji državi izvajata finančno in ekonomsko penetracijo v slovensko državo. Odločata o skupnih akcijah v škodo Slovenije: forsirajo Trst, dogovorjajo se o prednostni uporabi pontebške železnice, usmerjajo prevoze na vzhodne trge iz Italije preko Koroške oziroma Avstrije, kupujeta naše banke.

Po vključitvi Slovenije v Evropsko unijo bodo prihajali bolj do izraza navskrižni interesi. Izhodiščna prednost bo na italijanski strani. Trst in Gorica sta bila v zadnjih desetletjih veliko bliže Rimu kot Koper in Nova Gorica Ljubljani. V obe obmejni središči so pogosto prihajali ministri in celo predsedniki vlad. Vedno so znali prisluhniti upraviteljem in strankam ter v Rimu podpirati njihove interese. V posebne sklade za Trst in Gorico se je zato nateklo veliko denarja, ki je bil usmerjen v institucije strateškega pomena. Tako je pri Padričah na Krasu zrasel mednarodni raziskovalni center z dragocenim sinhotronom, v Gorici sta tržaška in videmska univerza odprli vrsto novih falultet; blizu meje je nastala vrsta infrastrukturnih objektov, do meje so speljane različne prometnice.

Na naši strani je država kazala malo posluha za specifične potrebe obmejnega območja. Šele zadnje čase je pokazala interes za ustanovitev nacionalno pomembnih institucij, na primer univerze. Novogoričani pa že razmišljajo, da bi ustvarili skupno regijo z Gorico in Vidmom, kjer bi seveda dominiral italijanski interes.

Drugič. Politični vidik: V Italiji je na oblasti desna sredina in podpira neofašistično Bossijevo Severno ligo. Avtrijska vlada je prav tako desna in zaradi koalicije s svobodnjaki dopušča fašistično rovarjenje Haiderja. Na Hrvaškem je imela Račanova koalicijska vlada zvezane roke zaradi močne opozicije, ki je protudžmanovska in sovražna do Slovenije. Zaradi javnega mnenja na Hrvaškem kaj lepšega ne moremo pričakovati od Sanaderjeve vlade, ki jo podpira evropska desnica. Obdani smo od sosedov, ki imajo lastne politične in nacionalne interese.

Evropa je politično razklana na desne in socialdemokratske stranke. Blairova tretja pot je v krizi zlasti v Nemčiji, kjer upada vpliv Schröderjeve socialdemokratske stranke. Evropska unija je skupnost držav z različnimi interesi. Vsaka ima svoje poglede na gospodarstvo, predvsem ima vsaka svoje gospodarske interese.

Tretjič. Tretji vidik je vojaškoobrambni. Zasedaj nismo vojaško ogroženi. Toda sosednje države imajo tudi vojaški interes, ki je trenutno prikrit. Italijanski generalštab, na primer, še ni uničil načrtov o strateški meji na Snežniku. Oživljajo pretenzije po ponovni dominaciji nad izgubljenim ozemljem tja do Zadra. Haider oživlja nacistične brambovce.

Sosednje države imajo veliko močnejše vojaške sisteme, kot jih ima slovenska država. V narodnoosvobodilni vojni smo imeli močne partizanske divizije in korpuse, ki so prodrli v Trst in Celovec. V Titovi Jugoslaviji smo imeli najmočnejšo armado na Balkanu in jugovzhodni Evropi. Danes sosedi lahko samo s pomilovanjem gledajo na našo vojsko.

Celo v slovenski javnosti je nizko zaupanje v slovensko vojsko. Raziskave kažejo, da skoraj polovica Slovencev (48%) meni, da ob morebitni vojaški ogroženosti slovenska vojska ne bi mogla obraniti države.

Med NOB smo imeli mogočne zaveznike v ameriški, britanski in sovjetski vojski. Tudi danes potrebujemo močne zaveznike. Morali bomo vzpostaviti lastni učinkovit obrambni sistem, si zagotoviti Natov obrambni ščit in drugo mednarodno varnostno kritje držav, zlasti tistih, ki s simpatijami gledajo na našo državo. Morebitni agresorji ne smejo dobiti vtisa, da bodo z nami na lahek način opravili, ker smo majhni.

Obdani smo s 'prijateljskimi' sosedi, hkrati pa je povsem jasno, da so ti 'prijateljski' narodi v zgodovini iskali predvsem lastne nacionalne koristi. Slovenski narod bo moral tudi v prihodnje biti boj za lastno identiteto in preživetje.

Stabilnost države ogrožajo socialni in politični konflikti

Pot v prihodnost mora vsebovati tudi socialno prihodnost. Družba bo morala razreševati družbene konflikte, ki nastajajo med različnimi generacijami, med različnimi socialnimi sloji, med bogatimi in revnimi.

Na pripravljenost državljanov, da bi sodelovali v družbenem življenju, vse bolj usodno vplivajo tudi socialni in politični konflikti. Ti so posledica vse večje razcepjenosti družbe v socialne razrede. Oblikuje se zgornji sloj gospodarskopolične, obrtniško-podjetniške in cerkvene strukture, ki vedno bolj akumulira družbeno bogastvo (tovarne, podjetja, obrt, hiše in stanovanjske bloke, zemljo, farme, gozdove). Na dnu družbene lestvice pa se širi spodnji sloj brezposelnih industrijskih in kmečkih delavk in delavcev, revnih družin, gospodinj, snažilk in podobnih poklicev, ki živijo na robu preživetja in se utapljujejo v najnižji spodnji sloj revščine in socialne apatije.

Javno razpravljanje o politiki, gospodarstvu, zdravstvu, socialnem varstvu, o standardu in cenah ter drugih vprašanjih se začneja v primarni skupini: v družini, med možem in ženo, sinovi in hčerami, med sorodniki, prijatelji in znanci. Mesto razpravljanja je družina, so domovi sorodnikov in znancev. V teh primarnih celicah človekovega življenja in bivanja se soočajo in oblikujejo mnenja, ki so temelj oblikovanja javnega mnenja (glej tabelo 1).

Družina, ta primarna celica človekovega življenja, je temelj oblikovanja vrednot, je steber stabilnosti družbe in države. Država, ki načrtno ne goji prihodnosti na gmotnem razvoju družine, na kreptitvi vrednot, na nataliteti, nima prihodnosti.

Raziskave kažejo, da so zahteve in pričakovanja glede gmotne življenjske ravni družine izjemno visoke. To velja zlasti za otroke potrošniške družbe, ki se razglašajo za družbo zabave in rekreacij. To je eden izmed vzrokov, zakaj mladi ljudje rojevane otroke prelagajo na poznejše obdobje, včasih pa se mu povsem odpovedo. Mlade generacije bodo plačevale visoke prispevke za pokojnine, prevzemale bodo velike državne dolgove, bodo pa bolj izobražene in bolj usposobljene. Hkrati pa bodo soočene z velikim številom starejših ljudi, upokojencev, saj število starejših ljudi raste tako hitro, kakor hitro pada stopnja rodnosti.

Družbeni konflikt med, novim razredom' bogatih in močnih ter spodnjim razredom revnih in nemočnih se vedno bolj kaže kot pravo razredno nasprotje dveh ideološko, politično in socialno nasprotujočih strani. V prihodnosti se bo socialno nasprotje med bogatimi močniki in brezpravnimi revnimi še poglobilo. Tedaj se bo ta socialni konflikt (ki ni edini) razrasel v politični konflikt, ki bo resno ogrozil stabilnost države.

Skoraj pol milijona upokojencev, volivcev, se bori za primerno življenje. Problem starostne skupine upokojencev pa že prerašča v politični konflikt. Kakovost življenja v starosti lahko opredelimo z naslednjimi kazalci: dolžina življenja, biološko zdravje, mentalno zdravje, kognitivna učinkovitost, socialna kompetenca in produktivnost (kar pomeni obvladovati življenje z ekonomskega vidika in se nestresno odzivati na frustrirajoče dejavnike iz okolja), osebni nadzor, zadovoljstvo z življenjem, socialni stiki in osebne dispozicije.

Danes se upokojitev in starost vedno bolj razhajata. Posameznik, ki je upokojen, še ni star. Najmanj družbeno opredeljena skupina so mladi upokojenci, ki so mlajši od 65 let. Gre predvsem za predčasne in invalidske upokojence, ki so upokojeni zaradi zdravstvenih razlogov, na lastno željo ali po sili, ker so postali odveč na delovna sila.

Starostno obdobje od 65 do 80 let običajno opredelimo kot tretje življenjsko obdobje. To skupino sestavlja kakih 10 % slovenske populacije.

Četrto življenjsko obdobje nad 80 let življenja pa v veliki meri zaznamujejo življenjski upad in zdravstvene težave, osamljenost in omejena gibljivost. Ta skupina je najbolj odvisna od pomoči drugih ljudi - družinskih članov, sosedov, prijateljev, prostovoljcev in organiziranih služb. V slovenski populaciji pomeni skoraj 3 %. Skrb vzbujajo napovedi demografov, da bo prebivalcev, starih nad 80 let, leta 2025 že 6,35 %, verjetno pa še več.

Očitno je, da nastaja socialni konflikt med slojem slovenskih upokojencev (več kot četrtina prebivalstva, ki iz leta v leto narašča) ter gospodarskopoličnim slojem (sem lahko prištejemo še številno gospodarsko mafijo). Zbiljski upokojenci so samo delček problema, ki eminentno opozarja na podobne probleme domov starejših občanov in varovanih stanovanj po vsej Sloveniji.

Povsem ugotovljivo je, da bodo socialni in politični konflikti ogrozili stabilnost države prihodnosti.

Nacionalna identifikacijska zavest

Za članice Evropske skupnosti je značilno vznikanje nacionalne identifikacijske zavesti. Ohranja in krepi se nacionalna država. Vprašanje je, kako bomo znatraj te multinacionalne skupnosti znali varovati lastne interese in nacionalno identiteto. Evropske integracijske silnice so tako močne in privlačne, da lahko začno ogroziti kulturo in jezik majhnega naroda.

Ob vstopu v Evropo ne smemo pozabiti lastne identitete. Za majhen slovenski narod je izredno pomembna zavest o lastni kulturi in jeziku, o tistem, kar nas je ohranjalo skozi stoletja.

Avtentičen koncept nacionalne identitete izhaja iz socialnokulturnih in zgodovinskih korenin slovenskega naroda. Zgodovine slovenskega naroda in državnosti ni mogoče začenjati z dogodki dvomesečne obrambne rezistence leta 1991, kakor mislijo nekateri. Med temelje nastanka slovenskega naroda in slovenske državnosti štejemo dva bistvena zgodovinska dogodka: boj slovenskih kmečkih puntarjev in slovenski prevod Biblije iz leta 1584.

Boj slovenskega naroda za preživetje sredi germanske cesarske in papistične avtokracije in agresivne superiorne kulture velikih narodov sega daleč v zgodovino. Bili so ga liberalni mladoslovenci Tavčar, Jurčič, Levstik, Kersnik in drugi kulturni ustvarjalci.

V šestdesetih letih osemnajstega stoletja, v obdobju odmiranja avstrijskega absolutizma, je bil duhovni vpliv nemškega tiska na slovensko javno življenje v tem času močnejši, kot si navadno predstavljamo na podlagi prebiranja literarnih zgodovin. Res pa je, da je nemški duhovni pritisk topila prebujajoča se slovenska nacionalna zavest. In naravnost dramatično je opazovati te žive sokove slovenske duhovne biti v spopadu z nemškim vplivom. Kljub temu bi vso polstoletno slovensko publicistično žetev lahko strpali "v culo", kot je grof Auersperg sarkastično dejal za slovensko slovstvo. Od Vodnikovih *Lublanskih novic* iz leta 1797 je moralo preteči petinsedemdeset let, da smo Slovenci slednjič dobili dnevnik! Ta slavnostni dan je bil 1. januar 1873, ko je izšel *Slovenski narod* prvič kot dnevni časopis.

Do tega trenutka je bil slovenski inteligent vse devetnajsto stoletje prisiljen sprejemati dnevni duhovni obrok nemških časopisov - če je želel biti seznanjen s političnimi in kulturnimi dogodki v državi in po svetu. Zlasti je moral prebirati *Laibacher Zeitung*, saj je ta objavljal uradne odloke, imenovanja, gospodarske ukrepe, dražbe, kupe in prodaje, izide novih knjig in podobne oglase. Tako rekoč vsakodneven je bil vpliv nemške časopisne publicistike na slovensko javno mnenje.

Nič čudnega torej, da je prav revolucionarno leto 1848, ta pomlad narodov v ječi Avstrije, prineslo na svoji zastavi tudi slovensko kritično publicistiko in aktualistično prozo, Kersnikov feljton, v katerem se je skrivala skepsa do starega sveta in so med ironičnimi pobliski že kazale drzne slutnje novega sveta. Zarnikov satirični *Obraz deržavnega zbora na Dunaju* iz leta 1861 prevedejo in objavijo vsi večji avstrijski časopisi, pa tudi češki, hrvaški, poljski in celo madžarski lističi (Vreg, 2002: 40-45).

K odločilnim prizadevanjem za samobitnost in obstoj prišteva slovenska zgodovina tudi več kot štiri leta trajajoči osvobodilni boj zoper Hitlerjeve horde in njihove kvizlinge kot primer evropskega odporiškega gibanja. V tem zgodovinskem obdobju je slovenski narod že leta 1943 sredi vojne vihre oblikoval slovensko državo in izvedel osvoboditev Slovenske Primorske izpod dvajsetletnega fašističnega jarma.

V tem zgodovinskem obdobju se je oblikovala samozavest, pokončnost in samobitnost slovenskega naroda, skratka nacionalna identiteta. V sklop junaških zgodovinskih dejanj nedvomno sodijo tudi boji Maistrovih borcev za severno mejo. V novejšem obdobju je za suvereno državo bila odločilna vojaško-policijska rezistenca proti agresiji JLA. Zgodovinsko prelomno dejanje je nedvomno oblikovanje svobodne suverene države Slovenije.

Pred nami je vstop v Evropsko skupnost in evroatlantske povezave. Upravičeno smo zaskrbljeni in se sprašujemo: ali bomo epigonsko glorificirali zahodne stile življenja, slovensko kulturo in jezik pa, svetovljansko' potiskali na obrobje? Ali pa bomo samorastniško vztrajali pri krepitvi identitete slovenskega naroda?

Ali so vodilni politiki in gospodarstveniki strokovno kompetentni, imajo avtoriteto, svetovne izkušnje in kredibilnost v svetu, da bodo v tej multinacionalni skupnosti lahko branili in ohranjali slovensko identiteto v politiki, gospodarstvu, obrambi, kulturi in v medijih?

Slovenci bomo morali iskati skupno pot v skupni zavesti o usodi Slovenije v prihodnjem dvajsetletju. Čaka nas trda pot preživetja v globaliziranem svetu in v Evropski uniji.

LITERATURA

- Hague, Barry in Brian D. Loader (ur.) (1999): *Digital Democracy: Discourse and Decision Making in the Information Age*. London: Routledge.
- Martin, Hans-Peter in Schumann, Harald (1997): *Pasti civilizacije*. Ljubljana: Co Libri.
- Meyer, Thomas (1999/2000): Tretja pot na razpotju. V: Lukšič (ur.) *Nova socialdemokracija - opredelitve in kontroverze tretje poti*.
- Mlinar, Zdravko (2000): Globalizacija komuniciranja in teritorialne identitete. V: S. Splichal (ur.) *Vregov zbornik*, 111-121. Ljubljana: Evropski inštitut za komuniciranje in kulturo in Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani
- Vreg, France (2000): *Politično komuniciranje in prepričevanje*. Ljubljana: Knjižna zbirka JAV-NOST. FDV.
- Vreg, France (2002): *Feljton. Novinarske, polliterarne in literarne oblike na Slovenskem*. Ljubljana: Knjižna zbirka Teorija in praksa. FDV.